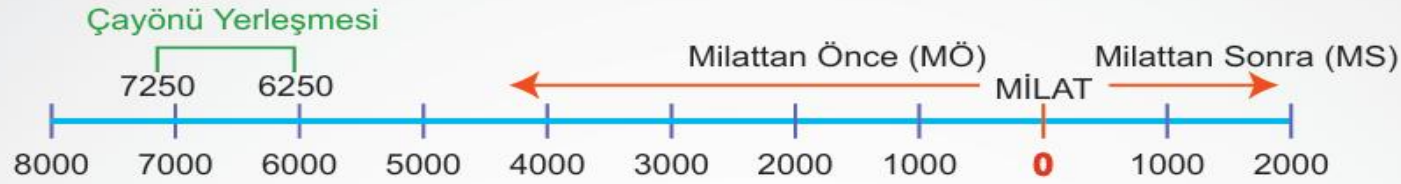

İnsanlar, hayatlarını sürdürebilmek için toprağa ihtiyaç duyarlar. Toprak, insan hayatında her dönem önemli bir yer tutmuş ve yaşam kaynağı olmuştur. İnsanoğlunun tarım yapmaya başlamasıyla insan ile toprak arasındaki bağ daha da güçlenmiştir (Görsel 5.3).

Önceleri göçebe yaşayan insanlar, kimi zaman doğada hazır buldukları yiyecekleri topluyor, kimi zaman da avladıkları hayvanlarla yaşamlarını sürdürüyorlardı. İnsanlar, günümüzden yaklaşık on bin yıl önce iklimin ılımanlaşmasıyla avcı-toplayıcı toplum hayatından yerleşik hayata geçmeye başlamıştır.

Görsel 5. 4: Çayönü Yerleşmesi, Diyarbakır

Çayönü yerleşmesinde yaşayan insanlar, günümüzden yaklaşık kaç bin yıl önce yaşamıştır? Yazınız.

.....

.....

.....

Çayönü'nde yaşayan insanlar üretim yaparken hangi tarım aletlerini kullanmış olabilir? Yazınız.

.....

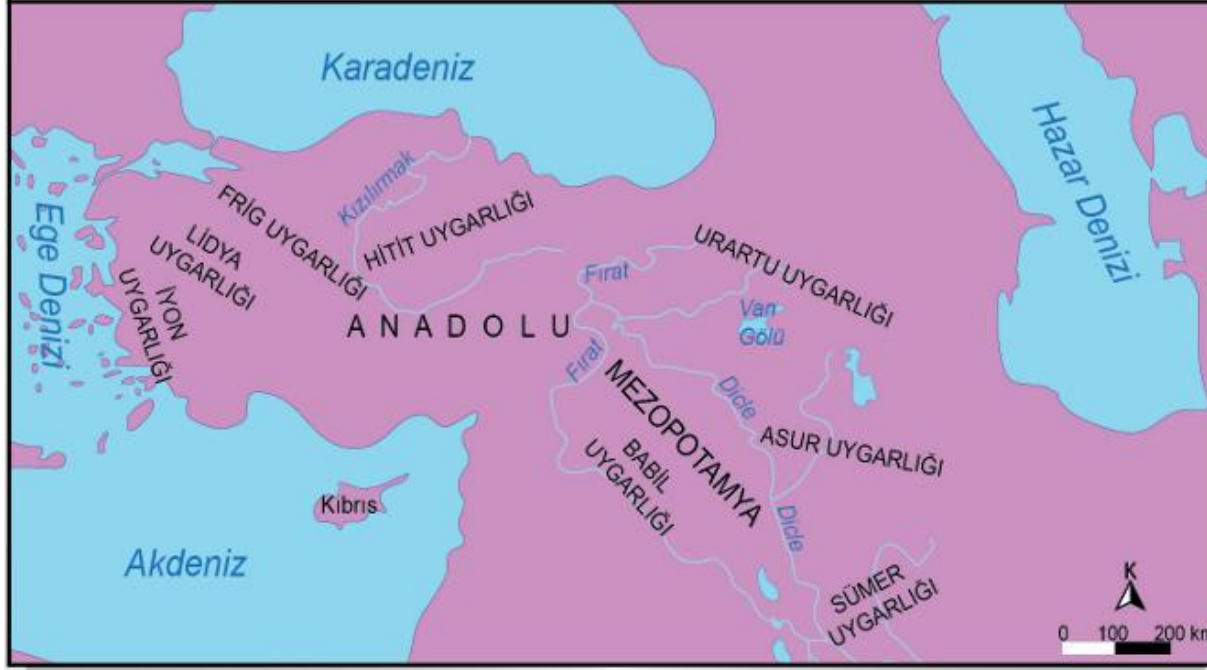
.....

.....

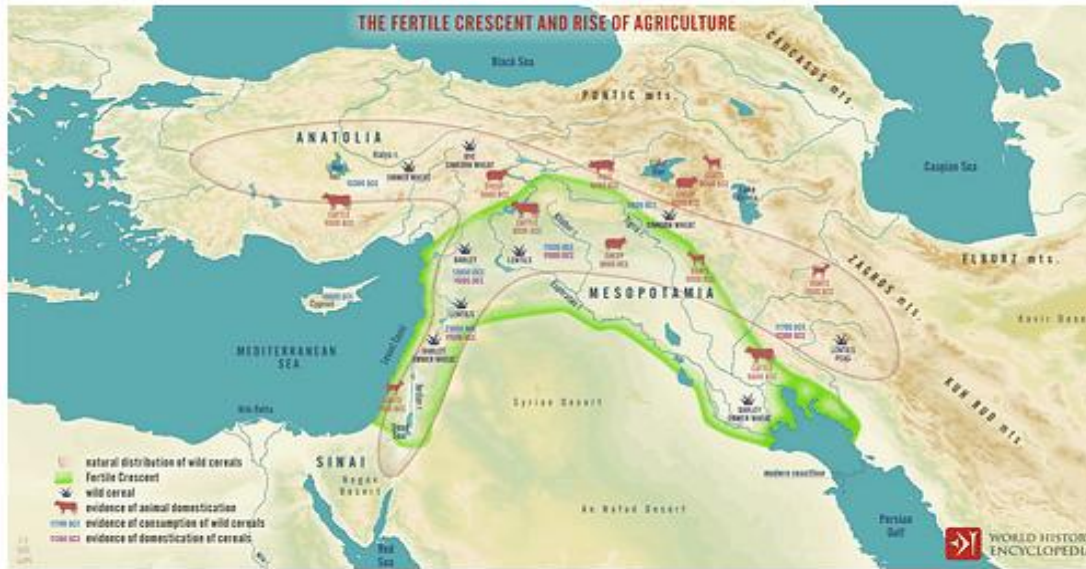
Toprağın işlenmesiyle yerleşik hayata geçilmiş ve köyler kurulmuştur. İlk yerleşim alanları sayılan köyler, insanoğluna gıda ve mal biriktirme olanağı sağlamıştır.

Tarım ürünlerinin ve tarıma dayalı nüfusun artması, yerleşim alanlarının korunmasını gerekli kılmıştır. Surlarla çevrilen yerleşim alanları, zaman içinde şehirleri ve daha sonra da devletleri oluşturmuştur. Devletlerin giderek daha çok üretim yapması, onları örgütlü çalışmaya yöneltmiştir. Böylece güçlenen devletler, toprağın bir güç unsuru olduğunu anlamıştır. Toprağın yönetimde bir güç olarak görülmesi de devletler arası mücadelelere neden olmuştur.

ANADOLU VE MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI HARİTASI

İlk Çağ'da, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki havzada yer alan Mezopotamya uygarlıkları ile Anadolu'da kurulan uygarlıklar yerleşim alanı olarak su kaynaklarına yakın yerleri seçmiştir. Bu uygarlıklar sıcak ve ılıman iklimin etkisi ile topraktan yüksek verim elde etmiştir. Elde edilen ihtiyaç fazlası ürünler de devletler arası ticareti sağlamıştır.

İlk Çağ'da, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki havzada yer alan Mezopotamya uygarlıkları ile Anadolu'da kurulan uygarlıklar yerleşim alanı olarak su kaynaklarına yakın yerleri seçmiştir. Bu uygarlıklar sıcak ve ılıman iklimin etkisi ile topraktan yüksek verim elde etmiştir. Elde edilen ihtiyaç fazlası ürünler de devletler arası ticareti sağlamıştır.

Tımar sahipleri, topladıkları vergilerin bir kısmıyla geçimini sağlar, bir kısmıyla da “cebelü” adı verilen asker beslerdi, cebelü sayısı toprağın büyüklüğüne göre değişirdi. Tımar sahipleri savaş zamanı sefere katılmak zorundaydı. Sefere sebepsiz katılmayan tımar sahibinin tımarı elinden alınırdı. Tımarlı sipahiler, savaş zamanı ordunun en kalabalık gücünü oluştururdu (Görsel 5. 6). Devlet, hazineye yük olmaksızın asker ihtiyacının önemli bir kısmını bu yöntem ile sağlardı.

Osmanlı Devleti'nde tarım önemli bir gelir kaynağıydı. Devlet, tımar sistemi ile kullanımı halka, denetimini ise tımarlı sipahilere verdiği bu topraklarla üretimde devamlılığı sağlamıştır. Halk, ürettiği ürünün vergisini tımarlı sipahiye vermiştir. Sipahi, çiftçinin güvenliği ve tımarların asayişinden sorumlu tutulmuştur.

Görsel 5. 7: Osmanlı Çiftçileri (Temsili)

XVIII. yüzyılda tımar sisteminde bozulmalar meydana geldi. Tımar sahipleri, ordunun asker ihtiyacını karşılamamaya ve toprağı düzgün işletmemeye başladı. Üretimde birtakım aksaklıklar yaşandı.

Tımar sistemi uygulaması 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile kaldırıldı.

Tımar sistemindeki bozulmalar üretimi nasıl etkilemiştir? Siz olsaydınız tımar sistemi yerine nasıl bir üretim ve yönetim politikası geliştirirdiniz?

Mustafa Kemal Atatürk, neden millî ekonominin temelini ziraat (tarım) olarak görmektedir? Açıklayınız.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ülkemizde tarımın geliştirilmesi için Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatları ile üreticinin desteklenmesi ve üretimin arttırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu alanda atılan en önemli adım, çiftçiden alınan aşar vergisinin kaldırılmasıdır.

**Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında
Ülkemizde Tarımsal Verimi Arttırmak İçin Çiftçiye;**

1• Eğitim amaçlı kurslar açılmıştır.

2• Kredi desteği sağlanmıştır.

3• Tarım aleti ve makine desteği yapılmıştır.

4• Kaliteli tohum ve gübre temin edilmiştir.

Günümüzde ekonominin güçlenmesi teknolojinin verimli şekilde kullanımına bağlıdır. Bu açıdan tarımda da teknolojinin kullanımı önemlidir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, tarımsal faaliyetlerin üretim alanlarını genişleterek iklim şartlarının üretim üzerindeki olumsuz etkisini azaltmaktadır.

Ülkemiz de dünyada gelişen teknolojiyi yakından takip etmektedir. Üreticiler tarımda yeni uygulamalar konusunda eğitilmektedir. Mobil cihazlar ve Genel ağ, üreticilerimizi bilgilendirmektedir. Güncel tarım uygulamalarından haberdar olan üreticiler artık tarlalarında teknolojik ürünler kullanmaktadır. Üreticilerin kullandığı teknolojik ürünlere sera takip ve akıllı sulama sistemlerini örnek verebiliriz (Görsel 5. 8 ve 5. 9). Üreticiler, sera takip sistemi ile seralar için gerekli ısı ayarını seralara gitmeden yapabilmektedir. Akıllı sulama sistemleri ile de toprağın istediği su miktarı ayarlanabilmekte böylece su israfının önüne geçilmektedir.

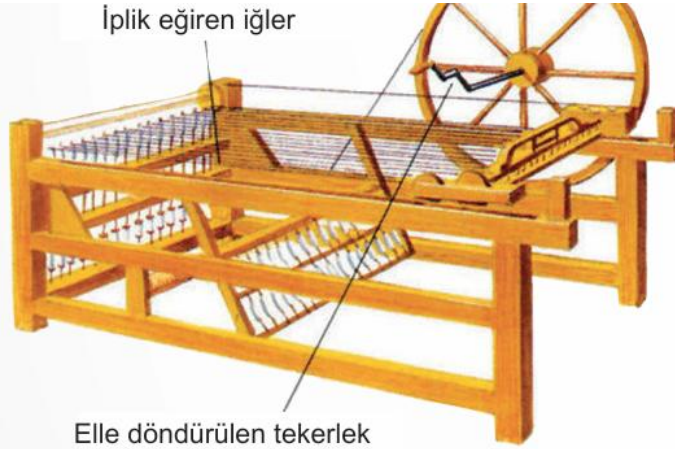
Görsel 5. 8: Tarımda Akıllı Uygulamalar

Görsel 5. 9: Seracılıkta Teknoloji Kullanımı

Tarımda kullanılan makineler artık akıllı makineler olarak üretilmektedir. Üreticiler, bazı tarım makinelerinin özellikleri sayesinde direksiyona bile dokunmadan tarlada milimetrik doğrulukta ekim ve hasat yapabilmektedir. Tarımda teknoloji kullanımı ile üretime katkı sağlanmakta ve iş gücüne duyulan ihtiyaç azalmaktadır.

AVRUPA VE SANAYİ İNKLABININ DOĞUŞU

Görsel 5. 10: İplik Tezgahı

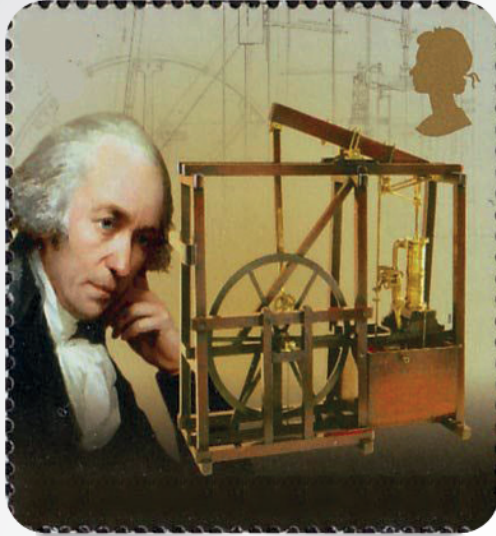

Görsel 5. 11: Uçan Mekik

Yaşanan bu gelişmeler başka sanayi dallarının gelişmesini de sağladı. Üretimde teknolojinin yaygın kullanılmasını başlatan bu döneme **Sanayi İnkılabı** denildi. Sanayi İnkılabı'ndan önce üretim, kas gücünün yanı sıra su ve rüzgâr gücüyle yapılıyordu (Görsel 5.12). Bu nedenle atölyeler su kaynaklarına yakın yerlere kuruluyordu. James Watt (Ceymis Vat) (Görsel 5. 13) tarafından geliştirilen buhar makinesi, su ve rüzgâr enerjisiyle çalışan makinelerin kullanımını azalttı.

EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

Görsel 5. 13 James Watt

Buhar makinelerinin yaygınlaşması, kömür madenine duyulan ihtiyacı arttırdı çünkü bu makineler kömürle çalışıyordu. Sanayinin en önemli ham maddesi demir madeni idi. Makinelerin yapımı için demir madeni kullanılıyordu. Kömür, demir sanayisi için de önemli bir enerji kaynağıydı.

Önceleri ürünleri taşıma işi at arabası ve su kanallarıyla yapılıyordu. Buhar makinesi ulaşım ve taşımacılıkta yeni gelişmeleri sağladı. Lokomotif ve gemilerde buhar makinesinin kullanımı ulaşımı kolaylaştırdı. Denizaşırı ticaretin gelişmesinde buharlı gemilerin katkısı büyük oldu.

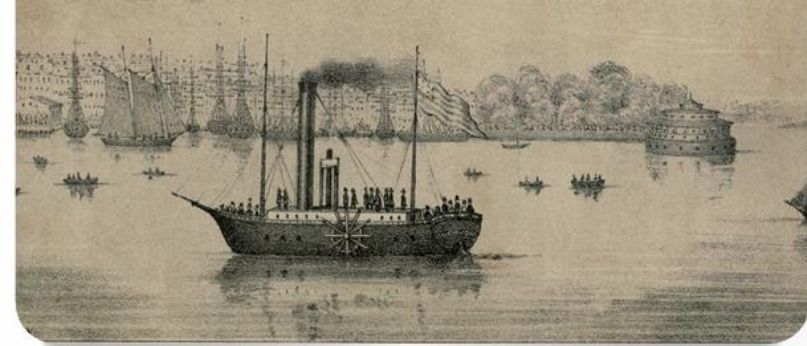

Ulaşım alanındaki gelişmeler ülke ekonomilerini hangi alanda etkilemiş olabilir? Yazınız.

Handwritten response area with yellow background and dotted lines.

Görsel 5. 14: 1802'de Richard Trevithick (Ricard Tırvıvıdik) tarafından icat edilen buharlı lokomotif, insan ve yük taşımacılığını hızlandırdı.

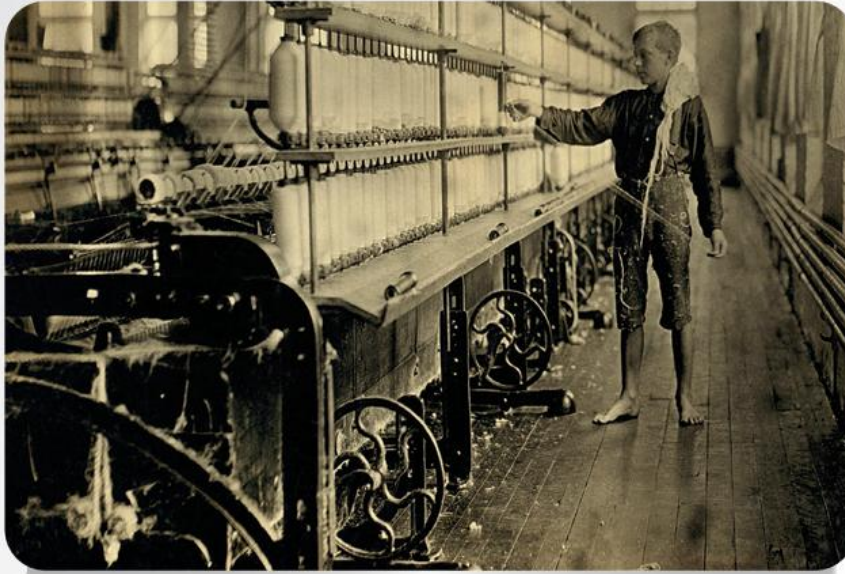

Görsel 5. 15: Robert Fulton (Rabırt Fultın) tarafından yapılan buharlı gemi Clermont (Kılermont) 1800'lerin başı.

İngiltere'de sanayide başlayan değişim, kısa sürede Avrupa'nın diğer ülkelerine de yayıldı. Avrupa'da kurulan fabrikalar, sanayi şehirlerini doğurdu. Sanayi İnkılabı birçok insanın hayat şartlarını iyileştirirken birtakım sorunların da temelini oluşturdu. Avrupa'da yaşayan insanlar, köylerden fabrikaların kurulduğu şehirlere hızla göç etmeye başladı. Zamanla şehirlerin nüfusunda artışlar yaşandı. Konut ihtiyacı ve sağlık sorunları ortaya çıktı. Şehirlerdeki salgın hastalıklar binlerce insanın hayatını kaybetmesine sebep oldu. Çevre, sağlık ve altyapı alanlarında yaşanan sıkıntılar yeni yasaların yapılmasını zorunlu hâle getirdi.

Görsel 5. 16: İlk Sanayi Şehri, Manchester (Mençestır), İngiltere

Görseller 5. 17: Fabrikalarda Çalıştırılan Çocuk İşçiler

Neredeyse yirmi dört saat açık olan fabrikalarda, kadın ve erkekler hatta çocuklar ağır şartlarda ve uzun süreli mesailerle çalıştırılıyordu (Görsel 5. 17). İşçilerin aldıkları ücret ise geçimlerini sağlamakta yetersiz kalıyordu. Kadınlar, erkeklere oranla daha az ücretle çalıştırılmaktaydı. Fabrikalarda ağır şartlarda çalışan insanlar, işçi sınıfının temelini attı. XIX. yüzyılın başlarında işçi sendikalarının kurulmasıyla çalışma koşullarında iyileşmeler yaşandı. Çıkarılan yasalarla çocuk işçi çalıştırılması yasaklandı. İşçi ücretleri ve çalışma saatlerine düzenlemeler getirildi.

Her seherde besmele ile açılır dükkânımız, Ahi Evranı Veli'dir pirimiz, üstadımız.

Ahi teşkilatı, XIII. yüzyılda Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde ortaya çıkan, Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli görevler üstlenen, esnaf ve sanatkârlardan oluşan birliğin adıdır.

Ahi kelimesi **Dîvânü Lügati't-Türk**'te "eli açık, cömert, yiğit" anlamında kullanılmıştır. İbn Battûta ise "ahi" kelimesini "kardeşim" anlamında kullanmıştır ve Ahilik teşkilatı hakkında "Ben onlardan daha ahlaklı ve erdemlisini görmedim dünyada." demiştir.

66

"Ahi Evran, 1171 yılında Horasan şehrinin Hoy kasabasında doğmuştur. Başlangıçta bir demircinin yanında çalışmaya başlamış daha sonra ise debbağlık (dericilik) sanatıyla uğraşmış ve bu sanat kolunun gelişmesinde önemli rol oynamıştır. 1206 yılında Anadolu'ya gelmiş, Konya ve Kayseri'de dericilikle uğraşmış sonra Kırşehir'e gelerek Ahi teşkilatını kurmuştur. 1260 yılında Kırşehir'de vefat etmiştir."

Adnan Gülerman, *Sevda Taştekil, Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri*, ss. 26-27

99

Görsel 5. 36: Ahi Evran (Temsili)

Görsel 5. 37: Şed Kuşatma Töreni (Temsili)

Ahi teşkilatının temelini insan oluşturmaktaydı. Ahiliğin amacı, kişiyi hem iyi bir meslek sahibi yapmak hem de toplumsal kurallara uyan faydalı bir insan olarak yetiştirmektir. Bu teşkilatın en önemli vazifesi, toplumun sosyal ve ekonomik yönleri ile bir bütün hâlinde yaşamasını ve insanlar arasında iş birliğini sağlamaktır.

Ahi teşkilatına esnaf, sanatkâr ve meslek sahibi kişiler kabul edilirdi. Bu sistemde usta ve çırak ilişkisi bulunmaktaydı. Mesleğe girecek kişi, hangi mesleği yapacak ise o mesleğin ustasına götürülürdü. Yamak olmak için on yaşından küçük olma şartı aranırdı. İki yıl yamaklıktan sonra çıraklığa geçilirdi. Üç yıl çıraklık görevini tamamlayan kişi kalfalığa yükselirdi. Kalfalığa yükselme büyük bir tören ile yapılırdı. Törene esnafın ustaları çağırılırdı. Kalfalığa yükselecek genç, o gün hangi mesleği yapıyorsa o mesleğe has kıyafeti giyerdi. Üç usta onun ahlakına tanıklık ederdi. Okunan duaların ardından Ahilerin başı, genç kalfa adayına "peştamal (şed)" kuşatırdı. Kendine, mesleğine ve topluma yararlı olması için öğütler verirdi. Kalfa, tören sonunda ustaların elini öperdi. Böylelikle kalfa olacak kişi, usta olma yolunda ilk adımı atardı. Ahilik teşkilatında bu törene **şed kuşatma töreni** adı verilirdi (Görsel 5. 37).